

Invalidní důchod

Invalidní důchod (ID) je dávkou sociálního zabezpečení a je určen lidem, u kterých dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav značně ztěžuje, nebo dokonce znemožňuje nalezení a výkon pracovního uplatnění. Osoba mladší 65 let s důchodovým pojištěním v České republice má nárok na invalidní důchod, pokud se stala invalidní v důsledku svého onemocnění nebo následkem pracovního úrazu.

Od 1. ledna 2010 došlo k novelizaci zákona o důchodovém pojištění (č. 306/2008 Sb.) a byla zavedena vyhláška č. 359/2009, která určuje míru poklesu pracovní schopnosti a další náležitosti k posuzování invalidity. Místo někdejší plné a částečné invalidity byla zavedena třístupňová invalidita (invalidita třetího, druhého a prvního stupně). Invalidita je legislativně vymezena zákonem a jedinec je považován za invalidního, pokud z důvodu jeho dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles pracovní schopnosti nejméně o 35 %. Souběžně s touto změnou nastala i změna u invalidního důchodu. V legislativě je stanovena dávka: invalidní důchod rozdělený do tří stupňů – pro invaliditu třetího, druhého nebo prvního stupně (tabulka 1).

Třístupňové rozdělení invalidního důchodu podle počtu procentních bodů poklesu pracovní schopnosti	
Invalidní důchod	Pokles pracovní schopnosti
pro invaliditu I. stupně	nejméně o 35 %, nejvíce o 49 %
pro invaliditu II. stupně	nejméně o 50 %, nejvíce o 69 %
pro invaliditu III. stupně	nejméně o 70 %

Tab. 1 Třístupňové rozdělení invalidního důchodu podle počtu procentních bodů poklesu pracovní schopnosti

Kroky, které je třeba provést k získání invalidního důchodu:

1. Žádost o invalidní důchod a řízení o invalidním důchodu

Žádost se sepisuje na Okresní správě sociálního zabezpečení (OSSZ) příslušné podle místa trvalého pobytu. Součástí žádosti je řada dokumentů, včetně údaje o dobách důchodového pojištění od ukončené povinné školní docházky do současné doby. Nejvhodnější je kontaktovat OSSZ, kde lze podle vašeho rodného čísla zjistit doby pojištění. Referent OSSZ vám poté vysvětlí, které dokumenty a doklady je potřeba doložit. Na základě podané žádosti dostanete Žádost o zpracování podkladů pro posouzení zdravotního stavu (vyplní váš praktický lékař) a profesní dotazník (vyplníte vy).

2. Určení stupně invalidity

Míru poklesu pracovní schopnosti a z toho vyplývající stupeň invalidity určuje posudkový lékař OSSZ na základě nálezů praktického lékaře, odborných lékařů a vyšetření a případně na základě vlastního vyšetření. Posudkový lékař zjišťuje, zda postižení ovlivňuje pracovní schopnost trvale, nebo

je možná adaptace na tento stav nebo rekvalifikace vzhledem ke zdravotnímu stavu, dosaženému vzdělání a dalším skutečnostem.

Posudková hlediska u nemocných s ankylozující spondylitidou

Pro posouzení invalidity je určující dopad celkového zdravotního stavu na schopnost vykonávat denní činnosti, na kvalitu života, na celkovou výkonnost a na schopnost vykonávat danou profesi.

Při hodnocení míry poklesu pracovní schopnosti se vychází z toho, že axiální spondyloartritida/ankylozující spondylitida (axSpA/AS) je chronické zánětlivé revmatické onemocnění a postižena může být nejen páteř, ale i klouby končetin a mohou být přítomny různé manifestace mimo pohybový aparát. Je potřeba vědět, do jaké míry onemocnění ovlivňuje funkční schopnosti nemocného. Zohledňuje se, jaký je rozsah a tíže postižení (klinicky i dle rentgenového nálezu), hodnotí se destruktivní změny a deformace. Rovněž se zohledňuje celkový stav nemocného (všechna další onemocnění, jimiž nemocný trpí), manifestace a komplikace onemocnění mimo pohybový systém. V neposlední řadě se hodnotí léčba – její účinnost, ale i možné komplikace.

U axSpA/AS se sleduje:

- postižení celkové výkonnosti, pohyblivosti, výkonnosti, chůze, sezení, stání, schopnosti manipulace s předměty;
- k hodnocení aktivity onemocnění se využívá index BASDAI (Bath AS Disease Activity Index), který zahrnuje otázky na celkovou bolest, bolest kloubů a ztuhlost a další;
- k hodnocení funkce slouží index HAQ (Health Assessment Questionnaire). HAQ představuje soubor 10 otázek, s jejichž pomocí se hodnotí zvládání běžných aktivit (oblékání a úprava, vstávání, stravování, chůze, hygiena, dosažitelnost – např. zvednutí oblečení ze země, stisk – např. otevřít a zavřít kohoutek, činnost – např. vykonávat běžné domácí práce). Posuzuje se, zda je nemocný schopen činnost vykonat sám bez obtíží, s určitými nebo značnými obtížemi, nebo není schopen činnost sám vykonat. Součástí tohoto indexu jsou i otázky na pomůcky, které nemocný používá.

Hodnocení snížení pracovní schopnosti je provedeno dle platných doporučení pro hodnocení poklesu pracovní schopnosti u jednotlivých onemocnění. Obdobně jako pro ostatní onemocnění jsou i pro axSpA/AS parametry klinického stavu nemocného a odpovídající snížení pracovní schopnosti vyjadřovány v procentních bodech. U nejzávažnějších postižení může být přiznána invalidita až třetího stupně (což odpovídá snížení pracovní schopnosti o více než 70 %). U nemocných, u kterých dochází ke středně těžkému a těžkému postižení funkčních schopností, bývá přiznána invalidita prvního a druhého stupně. U nemocných s minimálním nebo lehkým funkčním postižením není pokles práceschopnosti snížen do té míry, aby byla přiznána invalidita. K tomuto je třeba dodat, že stupeň invalidity může být ovlivněn i přidruženými onemocněními – zpravidla se jedná o změnu v rozmezí 5–

10 %. Prakticky je tedy možné, že vaše axSpA/AS vám sníží pracovní schopnost o 40 % (invalidita prvního stupně), ale vaše souběžná onemocnění (například cukrovka, stav po infarktu myokardu a další) ji ještě sníží o dalších 10 % – to je celkem o 50 % (invalidita druhého stupně). Na druhou stranu, pokud vaše axSpA/AS ovlivňuje vaše funkční schopnosti velmi těžce, ale jinak se cítíte v dobré fyzické pohodě a vaše profese vám umožňuje ve vašem zaměstnání pokračovat, je možné, že se úroveň poklesu vaší pracovní schopnosti zmírní (opět je možná změna v rozmezí 5–10 %) a stupeň invalidity se adekvátně změní.

3. Rozhodnutí o invalidním důchodu

Celá zkompletovaná Žádost o invalidní důchod je se všemi náležitostmi odeslána na Českou správu sociálního zabezpečení (ČSSZ) v Praze, která poté vydá Rozhodnutí ve věci nároku a výše invalidního důchodu. Dokument z ČSSZ vám bude odeslán poštou. Pokud nebudete souhlasit s rozhodnutím, je možno podat do 30 dnů takzvané námitky. Námitky je možné sepsat opět na OSSZ. V rámci námitkového řízení je možné i přezkoumání zdravotního stavu. Poté je vydáno Rozhodnutí o námitkách. Pokud je i tato žádost o invalidní důchod zamítnuta nebo s ní nesouhlasíte, je možné podat žalobu ke krajskému soudu.

4. Výše invalidního důchodu a nezbytnosti pro přiznání výplaty dávky invalidního důchodu

Částka invalidního důchodu je tvořena dvěma složkami: základní a procentuální výměrou. Základní výměra je stanovena od 1. ledna 2012 ve výši 9 % z průměrné mzdy v České republice. Procentuální výměra se liší podle přiznaného stupně invalidního důchodu (0,5 % výpočtového základu u invalidity I. stupně, 0,75 % výpočtového základu u invalidity II. stupně a 1,5 % výpočtového základu u invalidity III. stupně za každý celý rok doby důchodového pojištění). Zjednodušeně tedy výše invalidního důchodu závisí na počtu odpracovaných let a na výši dosahovaných výdělků.

K tomu, aby mohl být invalidní důchod přiznán, je nutné, aby žadatel splnil takzvanou potřebnou dobu důchodového pojištění. Potřebná doba pojištění se liší podle věku žadatele – u osob do 20 let se jedná o méně než jeden rok pojištění, u osob ve věkovém rozpětí od 20 do 22 let činí jeden rok povinného pojištění, u osob ve věku 22–24 let se jedná o dva roky pojištění, u osob ve věku mezi 24–26 roky pak o tři roky povinného pojištění, u žadatelů s věkem 26–28 let činí potřebná doba pojištění čtyři roky. U žadatelů starších 28 let je nutné splnit alespoň pět let potřebné doby pojištění v uplynulých 10 letech. U osob starších 38 let se podmínka potřebné doby pojištění může počítat dvěma možnostmi – buďto pět let pojištění za posledních 10 let, anebo 10 let pojištění za posledních 10 let. V případě, že osoba žádající o invalidní důchod nesplní potřebnou dobu pojištění, je možné využít takzvaného institutu dobrovolného důchodového pojištění (využívá se zejména v případě, pokud byl žadatel dlouhodobě veden na Úřadu práce nebo se připravoval na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole, anebo z dalších důvodů). Invalidní důchod pro invaliditu III. stupně může

být přiznán i osobě, která dosáhla věku 18 let, má trvalý pobyt v České republice, ale nebyla účastna pojištění po potřebnou dobu (jedná se o tzv. invalidní důchod z mládí).

5. Zdravotní a sociální pojištění a souběh výdělečné činnosti při pobírání invalidního důchodu

Invalidní důchodci, kteří pobírají invalidní důchod I. nebo II. stupně, mají státem hrazené zdravotní pojištění. *Tato invalidita však předpokládá výdělečnou činnost* a doba pobírání ID pro invaliditu I. nebo II. stupně se nepočítá jako náhradní doba důchodového pojištění (tzn. odpracované roky). Pokud tedy při pobírání tohoto důchodu dlouhodobě nepracujete, nezískáte potřebnou dobu pojištění pro nárok na starobní důchod. V případě, že jste uznáni invalidními v I. nebo II. stupni, ale nemáte nárok na výplatu invalidního důchodu, není za vás státem hrazeno ani zdravotní pojištění.

Invalidní důchodci pobírající invalidní důchod III. stupně mají státem hrazeno zdravotní pojištění a zároveň je jim tato doba počítána jako náhradní doba důchodového pojištění (nejedná se o kompletní pojištění a v některých případech tak nemají nárok na nemocenské dávky či např. na peněžitou pomoc v mateřství). V případě, že invalidní důchodce III. stupně nemá nárok na výplatu invalidního důchodu, je mu státem hrazeno zdravotní pojištění, ale tato doba se nezapočítává do důchodového pojištění.

Výdělečná činnost při pobírání invalidního důchodu není zákonem nijak omezena, pokud jde o výši výdělku nebo délku pracovního úvazku. Naopak, u osob s invalidním důchodem I. nebo II. stupně se pracovní činnost předpokládá. Záleží pouze na zdravotním stavu, jakou práci a v jakém rozsahu uživatel důchodu zvládne.